

Warmińsko – Mazurska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A.
w Olsztynie
Uniwersytet Warszawski -
Europejski Instytut Rozwoju Regionalnego i Lokalnego

STRATEGIA ROZWOJU

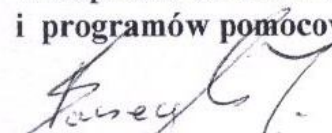
GMINY ZALEWO

Konsultanci:

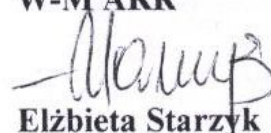
Profesor dr hab. Grzegorz Gorzelak

Profesor dr hab. Bohdan Jalowiecki

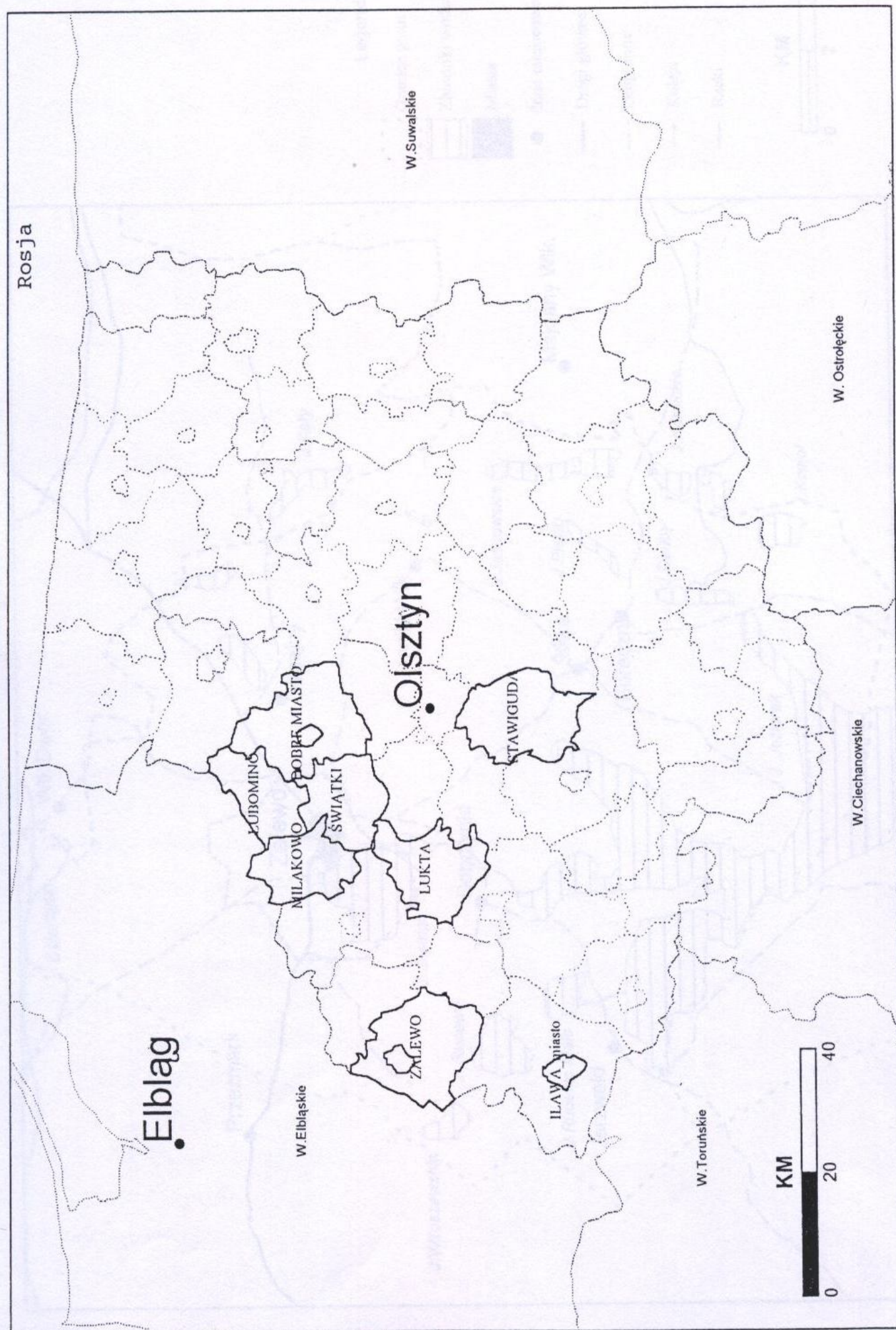
Wiceprezes ds. Rozwoju
i programów pomocowych

Janusz Baczewski

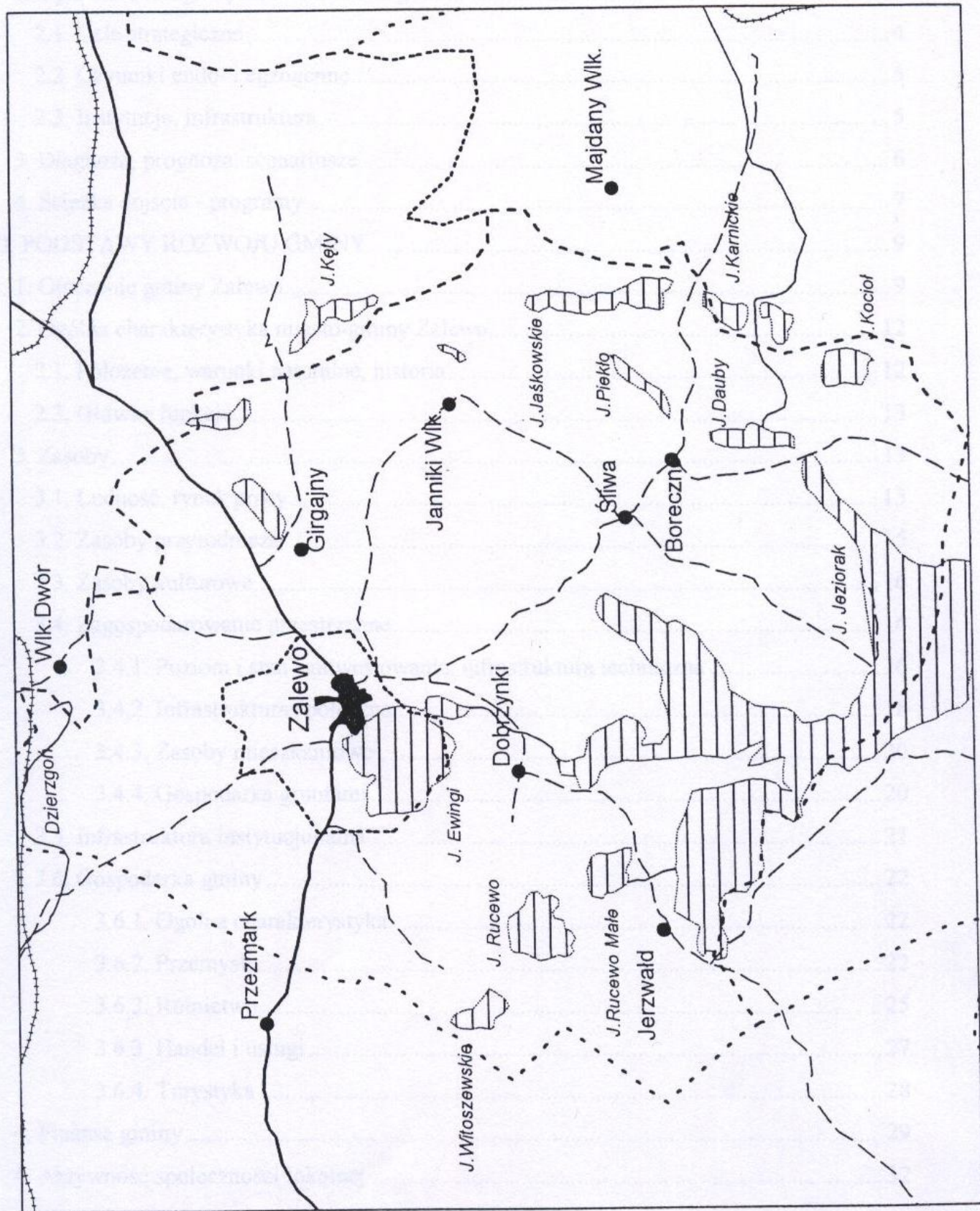
Prezes Zarządu
W-M ARR

Elżbieta Starzyk

Województwo Olsztyńskie

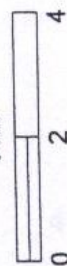
Gmina Zalewo

Legenda

- Granie gmin
- Zbiorniki wodne
- Miasta
- Inne miejscowości
- Drogi główne
- Drogi inne
- Koleje
- Rzeki

KM

SPIS TREŚCI

I. STRATEGIA ROZWOJU GMINY - ZAŁOŻENIA OGÓLNE.....	4
1. Czym jest strategia rozwoju gminy	4
2. Opis metodologii opracowania strategii.....	4
2.1. Cele strategiczne	4
2.2. Czynniki endo- i egzogenne.....	5
2.3. Instytucje, infrastruktura	5
3. Diagnoza, prognoza, scenariusze	6
4. Ścieżka dojścia - programy	7
II. PODSTAWY ROZWOJU GMINY	9
1. Otoczenie gminy Zalewo.....	9
2. Ogólna charakterystyka miasto-gminy Zalewo.....	12
2.1. Położenie, warunki naturalne, historia.....	12
2.3. Główne funkcje.....	13
3. Zasoby	13
3.1. Ludność, rynek pracy	13
3.2. Zasoby przyrodnicze	15
3.3. Zasoby kulturowe.....	16
3.4. Zagospodarowanie przestrzenne	16
3.4.1. Poziom i stan zainwestowania: infrastruktura techniczna	16
3.4.2. Infrastruktura społeczna.....	18
3.4.3. Zasoby mieszkaniowe	20
3.4.4. Gospodarka gruntami.....	20
3.5. Infrastruktura instytucjonalna	21
3.6. Gospodarka gminy	22
3.6.1. Ogólna charakterystyka.....	22
3.6.2. Przemysł.....	22
3.6.3. Rolnictwo	25
3.6.3. Handel i usługi	27
3.6.4. Turystyka	28
4. Finanse gminy	29
6. Aktywność społeczności lokalnej	32

III. STRATEGIA ROZWOJU Gminy Zalewo	33
1. Mocne strony (<i>atuty</i>) gminy - możliwości ich wykorzystania	33
2. Słabe strony gminy (<i>bariery rozwoju</i>) - możliwości ograniczania niekorzystnych czynników.....	34
3. Pole możliwości rozwoju gminy (<i>wybory konieczne i alternatywne</i>).....	35
4. Propozycje działań na rzecz rozwoju gminy	38
5. Propozycje hierarchizacji zadań.....	39

I. STRATEGIA ROZWOJU GMINY - ZAŁOŻENIA OGÓLNE

1. Czym jest strategia rozwoju gminy

Strategia rozwoju gminy ujmuje główne cele i uwarunkowania jej rozwoju w *horyzoncie 10-15 lat*, w zmieniających się uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych, przy czynnym uczestnictwie aktorów publicznych i prywatnych, którzy pomagają w wyborze najlepszej strategii rozwoju oraz są istotnymi uczestnikami jej realizacji.

Celem opracowania strategii układu lokalnego jest przygotowanie takiego *własnego* dokumentu władzy lokalnej, dzięki któremu będzie ona mogła racjonalnie organizować swoje przyszłe działanie. Dlatego też w strategii dominujące miejsce powinny zająć te przedsięwzięcia, które władza lokalna może sama podjąć, i za które może odpowiadać. W szczególności, strategia nie powinna przeradzać się w „koncert życzeń” skierowanych pod adresem podmiotów mało zależnych lub całkowicie niezależnych od gminy (np. władz wyższego szczebla, sąsiednich gmin, przedsiębiorstw, inwestorów). Jedyny uprawniony sposób odwoływania się do działalności takich podmiotów polega na wariantowym ujęciu typu: „jeżeli coś się stanie (np. zostanie zbudowana autostrada...), to na rozwoju gminy odbije się o w następujący sposób...”¹.

Strategia powinna stać się podstawą prowadzenia właściwej polityki przez poszczególne podmioty działających na scenie lokalnej, a w szczególności przez władze publiczne. Podstawą strategii rozwoju gminy powinno być założenie *maksymalnego wykorzystania wewnętrznych zasobów oraz potencjału miejscowych podmiotów, jak również korzyści położenia*. Strategia powinna zatem zostać oparta o dokładne rozpoznanie istniejących zasobów gminy i walorów jej lokalizacji.

¹Dlatego też strategia rozwoju województwa olsztyńskiego jest dla potrzeb opracowywania strategii rozwoju gmin tego województwa stosunkowo mało przydatna. W swojej warstwie propozycji pozytywnych dokument ten jest właśnie koncertem życzeń, wymienia bowiem wiele zadań, które należy podjąć, nie wskazuje jednak ich hierarchii, ani też źródeł finansowania.

Strategia rozwoju gminy jest programowaniem przyszłego działania samorządowych władz lokalnych. Istotą strategii jest hierarchizacja celów, ponieważ nigdy nie ma możliwości jednoczesnej realizacji wszystkich potrzeb. W pierwszym rzędzie należy realizować cele ułatwiające przyszły rozwój.

2. Opis metodologii opracowania strategii

Budowa strategii jest procesem *iteracyjnym*, tzn. występują w nim „powroty” do etapów wcześniejszych. Umożliwia to stałą weryfikację powziętych założeń, w szczególności zaś konkretyzację wstępnych celów rozwoju, „przykrojenie” ich do realnych możliwości, jak również wprowadzanie zmian na podstawie pogłębionych analiz.

2.1. Cele strategiczne

W najogólniejszym ujęciu, wynikającym z generalnych prawidłowości rozwoju dokonującego się w nowych warunkach gospodarowania w układach terytorialnych, główne cele strategii gminy można sformułować następująco:

1. Ograniczenie szkodliwych skutków poprzedniego modelu rozwoju, w tym poprawa *jakości środowiska życia mieszkańców*.
2. Tworzenie *wysokiej jakości miejsc pracy*, co, z jednej strony, stwarza korzystny klimat gospodarczy, a więc przyczynia się do dynamizacji rozwoju, z drugiej zaś bezpośrednio prowadzi do pełniejszego zaspokojenia potrzeb mieszkańców.
3. Uzyskanie *stabilności gospodarczej*. Będzie to możliwe, jeżeli w strukturze gospodarczej gminy dziedziny o stabilnym popycie krajowym i zagranicznym oraz wysokiej dynamice wzrostu uzyskają znaczącą pozycję.
4. Stworzenie *dogodnych warunków osadnictwa* dla osób poszukujących w danej gminie lepszych środowiskowych warunków do życia.

W ocenie potencjału rozwojowego gminy szczególną rolę odgrywa określenie tych elementów jej struktury społeczno-gospodarczej, które mogą stać się *względnie*

konkurencyjne w szerszym układzie przestrzennym: regionalnym, krajowym, a nawet międzynarodowym. Tylko te układy terytorialne, które będą zdolne do uzyskania - i utrzymania - przewagi konkurencyjnej, zdołają zapewnić sobie możliwości niezakłóconego rozwoju.

Rolą władz publicznych jest dostrzeganie i wykorzystywanie szans, które pojawiają się w danym miejscu i czasie - i które, jeżeli nie zostaną podjęte - znikają. Dlatego też w strategii rozwoju układu lokalnego konieczne jest wskazanie zestawu *szans*, jakie mogą pojawić się przed gminą, jak również miejscowych warunków, które należy spełnić, by szanse te mogły zostać wykorzystane.

2.2. Czynniki endo- i egzogenne

Wśród wstępnych hipotez odnośnie do celów rozwoju należy wskazać na rolę *czynników endo- i egzogennych*. Można postawić tezę, że znaczna większość układów lokalnych Polski będzie wykorzystywać głównie endogenne czynniki rozwoju. Wynika to z faktu, iż zakres bezpośredniej ingerencji państwa w sferę gospodarki będzie stopniowo malał, co będzie przejawiało się w ograniczaniu roli państwa jako właściciela majątku produkcyjnego, pracodawcy, inwestora. Również pośrednie oddziaływanie państwa na procesy rozwoju - w tym rozwoju lokalnego - będzie stopniowo przesuwane ku pośredniemu tylko wpływaniu na decyzje autonomicznych podmiotów gospodarczych i samorządowych władz lokalnych, a w przyszłości także regionalnych.

Nie można więc uzależniać programów rozwoju gminy od dostępności środków, które „przyłyną” z zewnątrz (np. z kasy państwowej) jako „należne” danemu układowi lokalnemu. Programy te będą opierać się na identyfikacji czynników pobudzających wzrost gospodarczy i zmiany strukturalne oraz na pomysłach jak najbardziej efektywnego wykorzystania tych czynników.

2.3. Instytucje, infrastruktura

Za szczególnie istotny element strategii rozwoju gminy należy uznać *wspomaganie instytucjonalnego zaplecza gospodarki* (w tym zaś korzystne oddziaływanie na kapitał ludzki, wspomaganie tworzenia instytucji obsługi biznesu, estetyzacja miasta i wsi, promocja

i marketing, *public-private partnerships*; współpraca międzygminna itp). Wielokierunkowa, precyzyjnie adresowana i konstruowana ***promocja walorów gminy powinna stać się jednym z najbardziej efektywnych instrumentów jej rozwoju***. Promocja ta powinna być skierowana zarówno na zewnątrz gminy - do potencjalnych inwestorów, turystów, nabywców produktów i usług wytwarzanych w gminie, jak i do wewnątrz - do lokalnych przedsiębiorców i do miejscowej społeczności, z którymi władze samorządowe powinny być w stałym, dwustronnym kontakcie.

Jednym z głównych aspektów proponowanej strategii powinny stać się sugestie dotyczące metod wspierania i promowania miejscowej przedsiębiorczości. Szczególnie skutecznym sposobem przełamywania barier rozwoju przedsiębiorczości jest poprawa stanu ***lokalnej infrastruktury technicznej*** (inwestycje w rozwój telekomunikacji, dróg, sieci elektrycznej, gazowej, wodociągowej, komunikacji masowej) oraz poprawa stanu środowiska naturalnego².

3. Diagnoza, prognoza, scenariusze

Budowa ***strategii rozwoju*** sprowadza się do odpowiedzi na trzy podstawowe pytania, występujące we wzajemnym powiązaniu sekwencyjnym (należy pamiętać jednak, że - jak wspomniano - nie jest to sekwencja „jednorazowa”, lecz proces iteracyjny):

1. W jakim punkcie na ścieżce rozwoju znajduje się gmina? Jest to faza ***diagnostyczna***.
2. Gdzie powinna się znaleźć w określonym momencie (za 10 -15 lat)? W fazie tej zostaje zarysowany ***stan docelowy***.
3. W jaki sposób osiągnąć pożądaný stan? Jest to właściwa strategia rozwoju, która będzie zawierać opis poszczególnych ***stanów pośrednich, środki ich osiągnięcia*** oraz wskazanie na punkty w czasie, w których powinny one wystąpić.

² W tym kontekście szczególnie ważne jest, by budowie wodociągów towarzyszyły jednoczesny rozwój sieci kanalizacji i budowa oczyszczalni ścieków, ponieważ sam wodociąg może mieć katastrofalne skutki dla czystości wód.

Celem fazy diagnostycznej powinno być przedstawienie *dynamicznego bilansu korzystnych i niekorzystnych cech gminy* i na tym tle identyfikacja jej głównych „*przewag konkurencyjnych*” oraz barier przeszkadzających w ich pełnym rozwinięciu i wykorzystaniu.

Na podstawie tak zestawionych informacji powinna zostać sporządzona ogólna ocena gminy z punktu widzenia jej *walorów jako środowiska dla nowej działalności gospodarczej i jako pożądanego miejsca zamieszkania*. Służyć temu powinien bilans cech korzystnych i niekorzystnych układu lokalnego, ocenionych z punktu widzenia współczesnych światowych i krajowych tendencji rozwoju i relacji gminy z szeroko ujmowanym otoczeniem. Pomocna w tym względzie będzie próba spojrzenia na układ lokalny niejako „z zewnątrz”, oczami potencjalnego inwestora i mieszkańca, którzy analizują miejscowe warunki gospodarowania czy zamieszkania z punktu widzenia swoich preferencji. Z drugiej jednak strony, to spojrzenie zewnętrzne nie powinno przesłonić *własnych preferencji władz samorządowych i społeczności lokalnych*, które w wielu przypadkach mogą być sprzeczne z oczekiwaniami potencjalnych, zewnętrznych użytkowników walorów i zasobów danego układu lokalnego.

4. Ścieżka dojścia - programy

Program opracowywania strategii uwzględni sposób dochodzenia do stanu docelowego, a więc będzie zawierać sugestie nt. zakresu i sekwencji działań władz publicznych. W fazie tej zostanie określony zestaw przedsięwzięć kluczowych z punktu widzenia strategii. Będzie ona zawierać podział celów na takie, które dadzą się zrealizować dzięki bardziej racjonalnemu wykorzystaniu potencjału już istniejącego, oraz na takie, które wymagają podjęcia nowych inwestycji lub nowych działań o charakterze organizacyjnym.

„Produktem” końcowym strategii będzie opracowanie zestawu konkretnych programów, opisujących praktyczne działania, które powinny być podjęte przez właściwe instytucje czy organizacje. Np. wskazanie osoby bądź instytucji odpowiedzialnej, źródeł finansowania, dyskusja ewentualnych rozwiązań alternatywnych. Część zawierająca wytyczne dla gminy w zakresie realizacji jej zadań własnych będzie składała się z następujących części:

STRATEGIA ROZWOJU GMINY

1. Mocne strony (*atuty*) gminy - możliwości ich wykorzystania.
2. Słabe strony gminy (*bariery rozwoju*) - możliwości ograniczania niekorzystnych czynników.
3. Pole możliwości rozwoju gminy (*wybory konieczne i alternatywne*).
4. Propozycje działań na rzecz rozwoju gminy.
5. Propozycje hierarchizacji zadań.

Nie jest możliwe opracowanie strategii bez ścisłej współpracy zespołu ekspertów zewnętrznych z władzami lokalnymi. W szczególności, udział władzy lokalnej jest niezbędny przy zbieraniu i porządkowaniu materiałów do opracowania diagnozy. Ponadto, jest oczywiste, że strategia przygotowana całkowicie poza środowiskiem lokalnym, w sposób niejako narzucony z zewnątrz, nie miałaby szans powodzenia. Dlatego też w każdej fazie budowy strategii rozwoju układu lokalnego przedstawiciele **władz i elit lokalnych** powinni brać czynny udział, konsultując ustalenia poszczególnych faz analiz. W etapie końcowym zaproponowana strategia powinna uzyskać - po fazie dyskusji - akceptację samorządu lokalnego.

II. PODSTAWY ROZWOJU GMINY

1. Otoczenie gminy Zalewo

Chociaż gmina stanowi względnie domknięty układ gospodarczy i społeczny, jej otoczenie może ułatwiać bądź utrudniać procesy rozwojowe. Z tego też względu warto przytoczyć w największym skrócie ocenę szans rozwojowych województwa olsztyńskiego.

Województwo olsztyńskie położone jest w północno-wschodniej części Polski obejmuje część dawnych Prus Wschodnich. Po reformie z 1975 r. jest w znacznym stopniu zdeintegrowanym i sztucznym tworem administracyjnym, ponieważ nowe granice przerwały powiązania funkcjonalne mające długie tradycje historyczne oraz silne uwarunkowania przyrodnicze. Reforma organizacji terytorialnej kraju, która ma zostać w najbliższym czasie przeprowadzona, przywróci tradycyjne związki regionalne, stworzy również większe szanse dla wpierania procesów rozwoju regionu przez samorządowe władze województwa.

Województwo olsztyńskie jest jednym z województw słabiej rozwiniętych gospodarczo. W 1986 r. Produkt Krajowy Brutto na mieszkańca stanowił ok. 80% średniej krajowej, w 1992 ok. 90%, natomiast w 1995 z powrotem relacja ta spadła do ok. 80%. Podobnie kształtowały się relacje poziomu dochodów osobistych na jednego mieszkańca do średnich krajowych - nie jest to więc województwo zamożne. Województwo olsztyńskie było jednym z tych polskich regionów, w którym procesy restrukturyzacji po 1990 r. spowodowały znaczne nasilenie problemów społecznych, co było wynikiem nieuniknionego upadku PGR-ów i znikomych możliwości zatrudnienia dotychczasowych ich pracowników.

Wśród mocnych stron województwa olsztyńskiego można wymienić przede wszystkim³.

³ Wykorzystano niektóre informacje w opracowaniu 'Rozwój regionalny województwa olsztyńskiego - inwentaryzacja'. Dokument został przygotowany przez SwedFarm, Olsztyn, styczeń 1997.

- Stosunkowo czyste środowisko, ponieważ zanieczyszczenie powietrza w gminnych powyżej 20 tys. mieszkańców jest w granicach normy.
- Obfitość lasów i wód. W przeciwieństwie do innych obszarów Polski zagrożonych suszą, zasoby wód gruntowych są pięciokrotnie wyższe niż aktualne zapotrzebowanie.
- Dostępność gruntów znajdujących się w dyspozycji Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa.
- Niezłe położenie względem szlaków komunikacyjnych, a przede wszystkim drogi [7] Warszawa - Gdańsk z odgałęzieniem [51] w Olsztynku przez Olsztyn do Kaliningradu.
- Lotnisko międzynarodowe w Szymanach koło Szczytna.
- Zasoby turystyczne, niska gęstość zaludnienia (63 osoby km², połowa średniej krajowej), unikatowy krajobraz jeziorny oraz wysokiej klasy zabytki - zamki gotyckie.
- Ponadregionalne znaczenie Olsztyna jako ośrodka naukowego, kulturalnego oraz gospodarczego.
- Historyczne związki z Niemcami, ułatwiające napływ turystów oraz kapitału inwestycyjnego.

Do słabych stron województwa zaliczyć należy:

- ✚ Peryferyjne położenie w strukturze przestrzennej kraju.
- ✚ Znaczny stopień zanieczyszczenia wód powierzchniowych wskutek nasilającej się presji antropogenicznej (rolnictwo i przemysł oraz ścieki komunalne, szczególnie na obszarach wiejskich).
- ✚ Archaiczny system dróg o bardzo niskich parametrach technicznych - nawet droga [7] nie spełnia wymogów drogi szybkiego ruchu, a można ją zaliczyć tylko do klasy III, pozostałe drogi krajowe znajdują się w klasie V. Stan utrzymania większości dróg jest zły.
- ✚ Niedorozwój bazy turystycznej o międzynarodowym standardzie.
- ✚ Mało wydajne, tradycyjne rolnictwo, osiągające szczególnie w hodowli - która powinna być specjalizacją województwa - wyniki poniżej średniej krajowej.
- ✚ Stosunkowo niskie kwalifikacje siły roboczej oraz nieadekwatny system kształcenia na wszystkich poziomach.

- ↳ Brak podmiotowości regionu (władze województwa nie są wybierane w powszechnym głosowaniu) co uniemożliwia realizację strategii rozwoju. Brak jest koncepcji organizacji szkolnictwa, turystyki i rolnictwa. Reforma terytorialna powinna niedogodność tę usunąć.

Obok turystyki ważnym elementem rozwoju województwa jest zaangażowanie kapitału zagranicznego w przemyśle. Do „flagowych” przedsiębiorstw należy fabryka opon „Stomil” zakupiona przez firmę Michelin, która zajmuje 29 miejsce w branży oponiarskiej na świecie. Kolejne inwestycje to branża paszowa (Central Soya, Holandia), drób (Jerome Food, USA) i meble (MMI, Niemcy).

Poważnej restrukturyzacji wymaga rolnictwo. Głównym kierunkiem produkcji rolnej powinna być hodowla bydła oraz drobiu.

Tradycyjnym poglądem jest teza, iż w regionie - podobnie jak w całej Polsce Północnej - występują znaczne nadwyżki pracy. Praktyka nie potwierdza tej tezy. Miejscowi przedsiębiorcy mają trudności ze znalezieniem wystarczająco zdyscyplinowanych i chętnych do pracy pracowników o choćby podstawowych kwalifikacjach. Na szkolenia dla bezrobotnych zgłaszają się nieliczni. Realna liczba bezrobotnych naprawdę poszukujących pracy jest wielokrotnie mniejsza od bezrobocia formalnego. Tradycyjne formy walki z bezrobociem post-pegeerowskim okazały się nieskuteczne i należy poszukiwać nowych form zmniejszania jego negatywnych skutków.

Województwo olsztyńskie w ostatnich latach korzystało z pomocy Programu PHARE („STRUDER”, „Rapid”). W rolnictwie i rybołówstwie zaangażowana jest instytucja pod nazwą FAPA. Działa tu także Polsko-Szwajcarski Program Regionalny. Gminy mogą korzystać ze środków pomocowych dla wspierania swojego rozwoju.

Niemal wszystkie wymienione wyżej pozytywne i negatywne cechy dotyczą, choć z różnym nasileniem, miasto-gminę Zalewo. Chociaż gmina musi rozwijać się samodzielnie, to jednak związane jest silnie z losem województwa (i oczywiście kraju), toteż rozwój regionu olsztyńskiego mogą zwrotnie wpływać na sytuację w gminie.

2. Ogólna charakterystyka miasto-gminy Zalewo

2.1. Położenie, warunki naturalne, historia

Gmina⁴ Zalewo, zajmująca powierzchnię 254 km², jest położona w zachodniej części województwa olsztyńskiego. Siedziba gminy leży 75 km od Olsztyna i 65 km od Elbląga. Gmina Zalewo graniczy z następującymi gminami: od północy i północnego wschodu z gminą Małdyty, od południa z gminą wiejską Iława, od zachodu z gminą Dzierzgoń (województwo elbląskie) i od wschodu z gminą Miłomłyn. W gminie znajduje się 45 miejscowości i 22 sołectwa. Większe wsie to - poza siedzibą gminy - Dobrzyki, Jerzwałd, Wielowieś, Urowo, Boreczno, Bajdy. Wsie te są połączone drogami asfaltowymi.

Gminę przecina drugorzędna droga krajowa [519] łącząca siedzibę gminy z drogą [7] Warszawa-Gdańsk (w Małdytach). Przez teren gminy nie przechodzi żadna linia kolejowa.

Gmina jest położona w strefie ścierania się klimatu morskiego i kontynentalnego, który charakteryzuje się niskimi rocznymi temperaturami (średnia temperatura lata ok. +15⁰, średnia temperatura w zimie ok -7⁰), znaczną wilgotnością powietrza i wysokim poziomem opadów.

Gmina Zalewo, miasto Iława oraz gmina Iława tworzą Związek Gmin „Jeziorak” którego celem jest poprawa jakości wód jeziora Jeziorak oraz jego zlewiska.

Miejscowość Zalewo otrzymała niepełne prawa miejskie w 1305 r., a pełne - na prawie chełmińskim - w 1334 r. Zalewo było warownym miastem krzyżackim. Od 1525 Zalewo znalazło się w obrębie Prus Książęcych, które później dały początek państwu pruskiemu. W wiekach XVII-XVIII w Zalewie osiedlała się także ludność polska. Przed II wojną światową Zalewo było miasteczkiem dość dobrze wyposażonym w usługi i handel, istniała nawet szkoła średnia, przez miasto przechodziła linia kolejowa Ostróda-Elbląg. Pod koniec wojny miasto zostało zburzone, spośród gotyckiej zabudowy ocalał jedynie kościół.

⁴ Tam, gdzie mowa o miasto-gminie Zalewo, stosuje się skróconą formę gmina.

Z uwagi na wysokie walory środowiska naturalnego na obszarze gminy obowiązują na jej terenie pewne ograniczenia dla działalności gospodarczej, np. zakaz lokowania ferm zwierzęcych w technologii gnojowicowej i ograniczenia w lokalizacji zakładów produkcyjnych ze ściekami technologicznymi. Na terenie chronionego krajobrazu obowiązują również zastrzone normy dopuszczalnego hałasu, wielkości ferm zwierzęcych itp. Istotnym ograniczeniem jest konieczność chronienia stoków przyjeziornych, na których nie wolno stawiać jakichkolwiek obiektów budowlanych z wyłączeniem obiektów związanych utrzymaniem zasobów wodnych, przystani wodnych i kąpielisk. ten ostatni wymów ogranicza rekreacyjne budownictwo wokół jeziora Jeziorak.

2.3. Główne funkcje

Miasto-gmina Zalewo jest typową gminą rolniczą z pewnymi funkcjami przemysłowymi i turystycznymi. Potencjał rolniczy nie jest w pełni wykorzystany, podobnie zresztą jak i walory turystyczne gminy.

3. Zasoby

3.1. Ludność, rynek pracy

Gminę Zalewo zamieszkuje prawie 7.700 osób, co daje przeciętną gęstość zaludnienia nieco ponad 33 osób/km² - jest to wskaźnik ponad czterokrotnie niższy, niż średnio w kraju. Nieco ponad 2.400 osób mieszka w mieście Zalewo, co stanowi ok. jedną trzecią mieszkańców miasto-gminy. Liczba ludności dość wolno, lecz stale maleje - w ciągu sześciu lat ubyło z gminy Zalewo ok. 80 mieszkańców, w tym z samego Zalewa 5 osób. W gminie mieszka o 80 kobiet więcej, niż mężczyzn.

Mieszkańcy gminy Zalewo to ludność bardzo młoda - aż co trzeci mieszkaniec nie osiągnął wieku produkcyjnego (średnia w Polsce - 27,6%), a jedynie 11% to osoby w wieku poprodukcyjnym (udział ten dla Polski wynosi 13,8%).

Podstawowe wskaźniki demograficzne przedstawiają się następująco:

Tabela 1. Podstawowe wskaźniki demograficzne w gminie Zalewo

Cechy demograficzne	1990 r.		1995 r.	
	L.	%	L	%
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	2954	38	2619	34
Ludność w wieku produkcyjnym	3995	52	4184	55
Ludność w wieku poprodukcyjnym	784	10	847	11
Lud. w wieku nieprodukcyjnym /ludność w wieku produkcyjnym	72		82	
Małżeństwa/1000 mieszkańców	11,8		10,2	
Urodzenia żywe/1000 mieszkańców	19,7		17,9	
Zgony/1000 mieszkańców	10,2		9,7	
Przyrost naturalny/1000 mieszkańców	8,9		8,2	

Poziom wykształcenia ludności jest stosunkowo niski. W gminie tylko 107 osób legitymuje się wyższym wykształceniem, co stanowi 2% ogółu liczby ludności powyżej 15 lat. Analogiczny wskaźnik dla osób z wykształceniem średnim wynosi 20%, z zasadniczym zawodowym 28%, a z podstawowym 50%.

Tabela 2. Aktywność zawodowa ludności gminy Zalewo, 1995

Wyszczególnienie	Liczba
Ludność w wieku produkcyjnym	4184
Ludność zawodowo czynna	3700
Pracujący	2600
Bezrobotni	1100
Stopa bezrobocia	30,4

Bezrobocie w gminie Zalewo jest znacznie wyższe, niż w kraju. W 1996 r. 1.100 osób pozostawało bez pracy, z czego ponad 500 osób nie miało prawa do zasiłku. W porównaniu

do 1990 r., kiedy zatrudnienie było największe, liczba pracujących spadła o ok. 1000 osób. Stopa bezrobocia wynosiła w 1996 r. ok. 30% zawodowo czynnych. Od 1993 r. bezrobocie w gminie Zalewo nie maleje, co świadczy o małej dynamice gospodarki lokalnej - jest to zresztą cecha całego obszaru obsługiwane przez Rejonowy Urząd Pracy w Morągu.

Bezrobocie w Zalewie spowodowane zostało głównie znacznym spadkiem zatrudnienia w PGR-ach, jak również w największych zakładach produkcyjnych, takich jak spółdzielnia garbarska „Ekotan”, Spółdzielnia Samopomocy Chłopskiej. W zawodach, które często występowały w byłych PGR-ach (np. kierowca, traktorzysta) notuje się znaczne nadwyżki na rynku pracy. Z drugiej strony, poszukiwani są pracownicy mający uprawnienia budowlane oraz mający kwalifikacje związane z budownictwem.

Bezrobocie amortyzowane jest częściowo przez zatrudnienie w „szarej strefie”, które władze gminy szacują na ok. 5% zawodowo czynnych poza rolnictwem (a więc znacznie niżej, niż w sąsiednich gminach).

Ponad 700 osób - a więc prawie co dziesiąty mieszkaniec gminy - korzysta z pomocy socjalnej, na którą przeznaczają się prawie 900 tys. zł.

W horyzoncie kilku następnych lat należy uznać, że bezrobocie jest jednym z podstawowych problemów dla gminy Zalewo, co więcej - nie widać tendencji do poprawy sytuacji na lokalnym rynku pracy.

3.2. Zasoby przyrodnicze

Lasy stanowią tylko 20% powierzchni gminy (przy średniej krajowej ok. 30%), a jeziora 14%. Na terenie gminy jest położonych 15 jezior, w tym Jeziorak. Jezioro to, z uwagi na swój podłużny kształt (27 km długości - najdłuższe jezioro w Polsce) i wiele odnóg oraz wysp (w tym największą wyspę śródlądową Europy - Wielką Żulawę o powierzchni 86,4 ha), jest uważane za jedno z najładniejszych jezior w Polsce i jest niewątpliwym zasobem turystycznym gminy. W II połowie 19 w. połączono Jeziorak Kanałem Iławskim z Kanałem Elbląskim, co zwiększa jego turystyczną atrakcyjność. Wody jezior i rzek znajdują się w I i II klasie czystości. Jezioro Ewingi - jeszcze niedawno bardzo zanieczyszczone - obecnie jest zaliczane do II klasy czystości wód.

Ok. 55% powierzchni gminy jest użytkowana rolniczo. Miasto Zalewo oraz część gminy są położone w parku Krajobrazowym Pojezierza Iławskiego, z czego w samym parku 6.865 ha, a w jego otulinie 6.100 ha.

3.3. Zasoby kulturowe

W Zalewie znajduje się kościół z połowy XIV w., zbudowany na planie prostokąta, z korpusem z cegły ułożonej wiązaniem gotyckim i wendyjskim. Po odbudowie po pożarze w 1720 wieża kościoła została obniżona w stosunku do postaci pierwotnej.

W Jaśkowie znajduje się XV-wieczny kościół z dwiema wieżami.

3.4. Zagospodarowanie przestrzenne

3.4.1. Poziom i stan zainwestowania: infrastruktura techniczna

Komunikacja

Długość dróg utwardzonych na terenie gminy wynosi 95 km. Droga [519] przebiega na północ od Zalewa. Drogi lokalne są w złym stanie, także te, które mają istotne znaczenie dla turystyki w gminie. W Zalewie znajduje się parking.

Zaopatrzenie w wodę

W gminie Zalewo jest 14 ujęć wody głębinowej, dostarczających wodę dobrej jakości. Długość magistralnej sieci wodociągowej wynosi ok. 60 km, jest ona w dobrym stanie technicznym. Ok. 600 gospodarstw domowych (dwie trzecie ogólnej liczby) korzysta z sieci wodociągowej. Istniejące urządzenia, dostarczające 740 m³ wody na dobę, są wykorzystywane w ok. 70 procentach. Poza siecią wodociagową, w gminie funkcjonują także dawne popegeerowskie lokalne sieci hydroforowe, które są w gorszym stanie technicznym i wymagają modernizacji.

Gospodarka odpadami, ochrona środowiska

Odpady stałe gromadzone są przez mieszkańców w pojemnikach i są wywożone przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Zalewie na tymczasowe

wysypisko. Gmina nie ma legalnego wysypiska śmieci. W celu zbudowania nowego wysypiska, które umożliwi sortowanie i utylizację odpadów, powołano związek międzygminny „Czyste Środowisko”, w skład którego wchodzi gminy: miasto Iława, gmina Iława, miasto Ostróda, gmina Ostróda, miasto Lubawa, Olsztynek, Zalewo, Grunwald, Łukta, Dąbrówno, Miłomłyn. Wysypisko to zostanie zbudowane w 1999 r. w miejscowości Rudnik k. Ostródy. Obecnie prowadzone są prace projektowe. Budowa wysypiska powinna zostać przyspieszona.

W gminie działają dwie oczyszczalnie ścieków: mechaniczno-chemiczno-biologiczna oczyszczalnia w Garbarskiej Spółdzielni Pracy, wybudowana w 1989 r., oraz komunalna oczyszczalnia mechaniczno-biologiczna, wybudowana w 1992 r. Wydajność oczyszczalni komunalnej wynosi 600 m^3 na dobę, a obecnie oczyszczanych jest 300 m^3 - pozostaje więc rezerwa 300 m^3 . Długość kolektorów wynosi 21 km. Na terenie gminy funkcjonują trzy przepompownie. Wody opadowe nie są oczyszczane. 10 spośród istniejących zakładów przemysłowych odprowadzają ścieki do oczyszczalni komunalnej, natomiast reszta stosuje indywidualne szamba.

Jedynie 232 gospodarstwa domowe z Zalewa korzystają z kanalizacji. Żadna wieś gminy nie jest skanalizowana, a jedynie nieco ponad 200 gospodarstw ma szamba spełniające wszelkie wymogi jakościowe. W obliczu znacznego stopnia zwodociągowania gminy stanowi to istotne zagrożenie dla stanu wód powierzchniowych i gruntowych, co jest szczególnie istotne w gminie, która może rozwijać się w oparciu o turystykę.

Gospodarka cieplna

W gminie Zalewo nie ma sieci ciepłej. Istnieją tylko ciepłownie lokalne, opalane węglem. Domy są opalane drewnem i węglem, co jest uciążliwe dla lokalnego środowiska. Niektóre zakłady pracy oraz gospodarstwa domowe modernizują swoje ciepłownie, przechodząc na olej opałowy.

Telekomunikacja

W Zalewie zainstalowana jest automatyczna centrala telefoniczna SDE 640NN o pojemności 640 numerów, z możliwością rozbudowy do 1800 numerów. Liczba gospodarstw domowych posiadających telefony wynosi 580, na telefon oczekuje 200 gospodarstw, a na 1000 mieszkańców istnieje 84 numerów sieci przewodowej. Rezerwa 10 numerów jest

przeznaczona dla wsi Urowo, Duba, Mozgowo i Murawki, które zostaną przyłączone po zakończeniu budowy podziemnej sieci kablowej. Liczba numerów może zostać zwiększona dzięki zastosowaniu przystawek, pracujących na falach radiowych. Po rozbudowie centrali i sieci potrzeby gminy będą w pełni zaspokojone.

Energia elektryczna

Gmina jest całkowicie zelektryfikowana. Z energii elektrycznej korzystają wszystkie gospodarstwa domowe. Na ewentualne cele przemysłowe rezerwa mocy jest wystarczająca.

Gaz

Gmina nie jest zgazyfikowana i nie przewiduje się podjęcia gazyfikacji w najbliższych latach z uwagi na zbyt duże koszty z tym związane. Najbliższa sieć główna, znajdująca się w Morągu, jest oddalona o 25 km. Mieszkańcy, korzystający obecnie z gazu w butlach, nie wykazują zainteresowania w partycypacji w kosztach budowy sieci gazowej w gminie.

3.4.2. Infrastruktura społeczna

Ochrona zdrowia

W gminie znajdują się dwa ośrodki zdrowia w Zalewie i Borecznie, zatrudniające łącznie 4 lekarzy i 6 pielęgniarek. Ośrodek w Zalewie jest wyposażony w gabinety: zabiegowy, ogólny, pediatryczny, poradnię K, gabinet stomatologiczny, a ośrodek w Borecznie w gabinet zabiegowy oraz stomatologiczny (brak jest jednak lekarza stomatologa).

Szkolnictwo

W gminie znajdują się jedno przedszkole w Zalewie, do którego uczęszcza 32 dzieci, a do 10 oddziałów „zerówki” ponad 150 dzieci. Potrzeby mieszkańców gminy są w pełni zaspokojone. Przedszkole może przyjąć więcej dzieci, jednak bezrobotni rodzice nie są skłonni z tego korzystać.

W gminie znajdują się 6 szkół podstawowych. Szkoła w Urowie nie jest szkołą pełną - jest to szkoła 2-klasowa, będąca filią przeciążonej szkoły w Borecznie, z którego dowożone są dzieci do Urowa. W 8-klasowej szkole w Janikach Wielkich jest tylko 5 klas - są to więc klasy łączone. Przewiduje się racjonalizację sieci szkół w gminie, co nastąpi po rozbudowie

szkoły w Borecznie, w wyniku czego będzie można zamknąć obie wymienione niepełne szkoły w Urowie i Janikach Wielkich oraz zorganizować dowożenia dzieci do szkoły w Borecznie (gmina ma trzy autobusy szkolne). Planuje się również zamknięcie szkół filialnych w miejscowościach Wieprz i Jerzwałd. Szkoła w Zalewie wymaga remontu i modernizacji, wszystkie szkoły wymagają poprawy wyposażenia w sprzęt dydaktyczny.

Tabela 3. Szkolnictwo w gminie Zalewo

Szkoły	Liczba oddziałów	Liczba uczniów	Liczba naucz.	Koszt/ucznia
Szkoła podstawowa w Zalewie	24	603	33	1119
Szkoła podstawowa w Bartach	8	108	9	1986
Szkoła podstawowa w Borecznie	9	173	12	1464
Szkoła podstawowa w Dobrzykach	11	190	15	1864
Szkoła podstawowa w Janikach Wielkich	5	59	7	2584
Szkoła podstawowa w Urowie	2	21	5	5745
Ogółem	59	1151	81	1530

Część młodzieży z gminy dojeżdża do szkół ponadpodstawowych w Morągu, Dobrocinie, Iławie i Ostródzie. Młodzież dojeżdża głównie do szkół o profilu ogólnokształcącym, rolnym, ekonomicznym oraz do zasadniczych szkół zawodowych. Część młodzieży uczy się w Olsztynie, Prabutach, Dzierzgoniu, korzystając z internatów.

Kultura

W gminie funkcjonuje Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Zalewie, zatrudniający dyrektora oraz trzech instruktorów prowadzących dla dzieci i młodzieży zajęcia plastyczne, muzyczne, teatralne itp.

Sieć bibliotek obejmuje bibliotekę w Zalewie, Borecznie i Jerzwałdzie. W szkołach działają biblioteki szkolne.

Urządzenia sportowe

W trakcie budowy jest miejski stadion sportowy w Zalewie (częściowo oddany do użytku). W szkołach w Zalewie i Dobrzykach są sale gimnastyczne.

Planuje się zbudowanie sali gimnastycznej z częścią widowiskową, w ramach rozbudowy szkoły w Borecznie.

3.4.3. Zasoby mieszkaniowe

W gminie jest ogółem 1971 mieszkań, mających ponad 6800 izb (w mieście Zalewo: 607 mieszkań i 2133 izb). Ogólna powierzchnia użytkowa mieszkań wynosi ok. 118 tys. m². Przeciętnie na jedno mieszkanie przypada 3,9 osoby, na jedną izbę 1,1 osoby.

W gminie występuje brak mieszkań dla rodzin najuboższych - na mieszkanie komunalne oczekuje ok. 50 rodzin, jednak gmina nie jest w stanie zaspokoić ich potrzeb.

Gmina jest atrakcyjnym miejscem dla osadnictwa letniskowego. Największe jego skupienie występuje w miejscowościach Wieprz na wyspie Bukowiec na jeziorze Jeziorak oraz w miejscowości Urowo-Murawki na jeziorze Gil Wielki.

3.4.4. Gospodarka gruntami

Na terenie gminy 16.941 ha, czyli ok. 67% powierzchni gminy, jest własnością Skarbu Państwa i jednostek Skarbu Państwa. 7.988 ha (ok 31% terenów) jest własnością prywatną. Własność komunalną stanowią 505 ha (2% powierzchni gminy), są to zabudowania administracyjne, drogi gminne, ulice, place, skwery.

W projekcie planu przestrzennego zagospodarowania gminy Zalewo proponuje się kontynuować budownictwo letniskowe w miejscowościach Wieprz i Urowo-Murawki. Przeznaczono w nich 200 ha pod taką zabudowę. W Wieprzu są to tereny AWRSP, w Urowie-Murawkach są to tereny prywatne. Władze gminy starają się przejąć część gruntów AWRSP w celu urządzenia kąpieliska w Zalewie, a także umożliwienia rozwoju budownictwa letniskowego w Wieprzu.

Po zmianie planu przestrzennego zagospodarowania władze gminy przystąpią do opracowywania programu rozwoju infrastruktury.

3.5. Infrastruktura instytucjonalna

3.5.1. W gminie działa Bank Spółdzielczy w Zalewie.

Urząd Gminy prowadzi promocję gminy, wydając foldery, reklamując gminę w środkach masowego przekazu.

W gminie działają dwie partie polityczne: SdRP i PSL. Działają także ochotnicze straże pożarne i klub sportowy.

W Zalewie nie ukazuje się gazeta lokalna. Urząd Gminy informuje mieszkańców o swojej działalności za pomocą obwieszczeń oraz informacji zamieszczanych w prasie lokalnej wydawanej w pobliskich miejscowościach.

Gmina nawiązała kontakty z miastem Zalvolt, położonym w Turynii. Przewiduje się podpisanie umowy o partnerstwie. Miała miejsce wizyta burmistrza Zalewa w tym mieście, na wycieczkę pojechały dzieci z jednej ze szkół gminy.

w tym: przemysł	410	47	390	42
handel	50	6	32	4
usługi	480	47	470	51
w tym: turystyka	30	2	25	4

3.5.2. Przemysł

W gminie Zalewo znajduje się kilkanaście przedsiębiorstw przemysłowych. Do największych zakładów należą:

1. Zakład Przemysłowy Pracy „Flotar” zlokalizowany w Zalewie, zajmujący w gminie około 1/3 terenu, z 50-letnią tradycją, o wieloletnim zatrudnieniu 250 osób (pełną strukturą zatrudnienia liczy 1400). Pracownicy są jednocześnie członkami spółdzielni. Zakład ten jest użyteczny dla środowiska - ma własną biologiczno-chemiczną oczyszczalnię ścieków.

2. Powstała w 1994 r. spółka z udziałem właścicieli „Jani-Rub” zlokalizowana w Zalewie, produkująca w tym okresie ok. 200 sztuk mebli rocznie.

3.6. Gospodarka gminy

3.6.1. Ogólna charakterystyka

Zalewo - jak na położoną peryferyjnie, niewielką gminę wiejsko-miejską - jest stosunkowo silnym ośrodkiem gospodarczym, o dość dobrze rozwiniętym przemyśle i rolnictwie. Strukturę gospodarki gminy obrazuje działowa struktura zatrudnienia.

Tabela 4. Struktura pozarolniczego zatrudnienia w Zalewie

Wyszczególnienie	1990		1996	
	liczba	%	liczba	%
Zatrudnieni ogółem	1020	100,0	690	100,0
w tym: przemysł	480	47	290	42
transport	60	6	30	4
usługi	480	47	370	54
w tym: turystyka	20	2	25	4

Usługi: handel, gastronomia, hotele itp., administracja, oświata, służba zdrowia.

3.6.2. Przemysł

W gminie Zalewo znajduje się kilkanaście przedsiębiorstw przemysłowych. Do najważniejszych zakładów należą:

1. Garbarska Spółdzielnia Pracy „Ekotan”, zlokalizowana w Zalewie, największy w gminie zakład, z 50-letnią tradycją, o ustabilizowanym zatrudnieniu 250 osób (połowę stanu zatrudnienia sprzed 1989 r.). Pracownicy są jednocześnie członkami spółdzielni. Zakład nie jest uciążliwy dla środowiska - ma własną biologiczno-chemiczną oczyszczalnię ścieków.
2. Powstała w 1994 r. spółka cywilna dwóch właścicieli „Dam-Rob”, zlokalizowana w Zalewie, produkująca - w tym także na eksport - szeroki asortyment okuć do mebli

tapicerowanych i metalowe akcesoria meblowe. Zakład dynamicznie rozwija się, zwiększając zatrudnienie z 10 do 70 osób (zatrudnienie to nie będzie już rosło). Zakład szkoli uczniów. Nie jest uciążliwy dla środowiska.

3. Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „Mazury”, spółka z o.o., zlokalizowane w Zalewie, powstałe w 1995 r. Firma ta, produkująca wyroby z żywic poliestrowych (wystrój zewnętrzny i spojlerzy do samochodów ciężarowych „STAR”, „Lublin”, „Polonez”, foteliki stadionowe, ławki parkowe, sprzęt pływający, uchwyty do telefonów samochodowych dla renomowanych marek europejskich), jest oficjalnym partnerem Zakładów Samochodowych „STAR”. Zatrudnienie wzrosło z kilku do 73 osób. Postępuje stała modernizacja zakładu, w którym znaczną część produkcji wykonuje się ręcznie. Zakład, położony na peryferiach miasta, nie jest uciążliwy dla otoczenia.
4. GS „Samopomoc Chłopska”, działająca od 1946 r. w Zalewie, prowadzi produkcję pieczywa, restaurację z kawiarnią, handel detaliczny, sprzedaż materiałów budowlanych, opału, nawozów, pasz, skup zbóż. Spółdzielnia zatrudniała 90 osób, a obecnie 60, co było rezultatem niskiej konkurencyjności spółdzielni w porównaniu z nowo powstającymi zakładami prywatnymi.
5. Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „Berylux”, spółka cywilna osób fizycznych, powstała w 1994 r., zlokalizowana w Borecznie w nieruchomościach byłej GS Spółdzielni Kółek Rolniczych. Zakład produkuje wyroby z drewna litego - m.in. blaty klejone. Zatrudnienie wzrosło z 10 do 30 osób, a po zakończeniu intensywnie prowadzonej modernizacji i rozbudowie (koniecznej z uwagi na zły stan przejętego po GS majątku) ma osiągnąć ok. 100 osób. „Berylux” jest zakładem pracy chronionej, nie jest uciążliwy dla środowiska.
6. Zakład Przemysłowo-Usługowy „Stolarstwo”, mający jednego właściciela, zlokalizowany w Zalewie. Zakład działa od 1991 r., zwiększając zatrudnienie od kilku do ok. 50 osób (istotny wzrost zatrudnienia był możliwy dzięki wydzierżawieniu od

gminy byłych magazynów). Produkowane wyroby z drewna (głównie drzwi) są sprzedawane także za granicą. Zakład nie jest uciążliwy dla otoczenia.

7. Zakład Usług Masarskich, mający jednego właściciela, zlokalizowany w Zalewie, został utworzony w 1990 r. zatrudnienie wzrosło z 5 do 18 osób, a produkcja dziesięciokrotnie. Zakład prowadzi trzy sklepy detaliczne - jeden w Zalewie i dwa w Elblągu - sprzedające własne wyroby, także wędliniarskie. Firma szkoli uczniów.
8. Przedsiębiorstwo handlowo-Usługowe „Gold-Pasz”, sp. z o.o. w Zalewie, powstałe w 1996 r., wytwarza (jako pierwsze w północnej części kraju) pasze ekspandowane sterylne. Produkcja obejmuje szeroki asortyment pełnoporcjowych pasz dla drobiu, i trzody chlewnej. Zakład powstał na terenie byłej suszarni zielonek i zbóż. Przeprowadzono gruntowną modernizację i rozbudowę, co pozwoliło na zwiększenie zatrudnienia z 20 osób (przejętych z dawnej firmy) do prawie 50. Planuje się dalszy wzrost zatrudnienia. Zakład nie jest uciążliwy.
9. Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „Ewmet”, zlokalizowane w Zalewie, będące własnością osoby fizycznej, powstało w 1992 r. w Morągu, a w 1995 r. otwarto zakład w Zalewie. Zakład ten produkuje wyroby z metalu w drodze obróbki plastycznej, na zamówienia przemysłu stoczniowego, górniczego i zakładów napraw taboru kolejowego. Zatrudnienie obecnie wynoszące 12 osób ma ulec zwiększeniu po modernizacji i rozbudowie zakładu.
10. Spółka z o.o. „SPEXARD”, powstała w 1993 r. w Wielowsi, prowadzi produkcję - także na eksport - wyrobów ozdobnych ze słomy (wieńców, stroików, wiązanek). Zatrudnienie wzrosło z 5 do 10 osób.
11. Zakład ubojni drobiu spółki cywilnej „Lech-Drob”, powstały w 1997 r. w Zalewie, ma zatrudniać do 60 osób (na dwóch zmianach) przy uboju drobiu i jego dystrybucji na skalę krajową. Jest to zakład nowoczesny, budowany zgodnie z europejskimi normami ochrony środowiska.

Ogółem w przemyśle zatrudnionych jest ponad 730 osób, tj. ok. 30% ogółu czynnych zawodowo poza rolnictwem. Poza opisanymi wyżej przedsiębiorstwami przemysłowymi w Zalewie funkcjonuje ok. 80 zakładów produkcyjnych i usługowych, zatrudniających ok. 250 pracowników.

Zwraca uwagę szybki rozwój działalności produkcyjnej w sektorze prywatnym. Większość zakładów modernizuje się i rozbudowuje, planuje również dalsze zwiększanie zatrudnienia. Znaczna część zakładów zlokalizowanych w Zalewie produkuje na rynek ogólnokrajowy i na eksport, istnieją również zakłady związane z lokalnymi dostawcami i odbiorcami (głównie w przemyśle związanym z rolnictwem - spożywczym i paszowym). Ta znaczna dynamika rozwoju przemysłu dobrze rokuję dla przyszłości gospodarki gminy.

Właściciele zakładów przemysłowych współpracują z władzami gminy, głównie poprzez kontrybuowanie na rzecz wspólnych potrzeb gminy.

3.6.3. Rolnictwo

Powierzchnia użytków rolnych wynosi 14 tys. ha (55% powierzchni gminy), z czego: gruntów ornych 10 tys. ha (71%), zaś łąk i pastwisk (użytków zielonych) 4 tys. ha (28%). sady i plantacje zajmują 1% użytków rolnych. Większość gleb to gleby dobre - ponad jedną trzecią zaliczono do klasy III, połowę do klasy IV, a jedynie 15% to gleby słabe (V i VI klasa).

Struktura agrarna jest ciągle rozdrobniona, choć w ostatnich latach uległa ona pewnej poprawie. W ciągu ostatnich 5 lat zmniejszyła się liczba najmniejszych gospodarstw, jednocześnie potroiła się liczba gospodarstw dużych, w przedziale 15-30 ha i pojawiła się nowa kategoria gospodarstw - o powierzchni powyżej 30 ha. Powstały 22 gospodarstwa o powierzchni ponad 50 ha, w tym 10 gospodarstw powyżej 100 ha. Gospodarstwa duże (ponad 50 ha) zajmują łącznie 5 tys. ha. W ostatnim czasie trzech dotychczasowych dzierżawców wykupiło od AWRSP prawie 1.200 ha.

Tabela 6. Struktura wielkości gospodarstw rolnych w gminie Zalewo

Wielkość	1990		1995	
	Liczba	%	Liczba	%
do 5 ha	282	37,4	166	28,4
5 - 10 ha	84	11,1	54	9,2
10 - 15	340	45,1	170	29,1
15 - 30	48	6,4	144	24,6
30 - 50	-	-	40	6,8
> 50 ha	-	-	10	1,9
Ogółem	754	100,0	584	100,0

Mimo tych zmian, struktura wielkości gospodarstw jest ciągle niekorzystna, a rozdrobnienie jest większe niż przeciętnie w województwie olsztyńskim, gdzie gospodarstw do 5 ha jest tylko 4,2% (w kraju - 21,0%), a powyżej 50 ha - 19,8% (w kraju - 7,6%).

Ogółem wyłącznie w rolnictwie pracuje ponad 1300 osób, co daje zatrudnienie 9,7 osób na 100 ha użytków rolnych. Jest to nadmierne zatrudnienie, świadczące o znacznym zacofaniu rolnictwa w gminie.

Struktura własności rolnej przedstawia się następująco: 8.010 ha użytków rolnych tj. 58% jest własnością prywatną, 5.990 ha, tj 42%, stanowi własność państwową, z czego trzy czwarte (prawie 4,5 tys. ha) jest dzierżawionych osobom prywatnym, a jedna piąta (1.200 ha) osobom prawnym. Agencja Własności rolnej Skarbu Państwa posiada jeszcze do zagospodarowania jedynie 374 ha, tj 6%.

W strukturze zasiewów przeważają zboża (prawie 65%). W porównaniu do 1990 r. podwoiła się wielkość zasiewów zbóż - z 2.700 ha do 5.500 ha.

Nieznaczny spadek zanotowano w hodowli bydła: pogłowie spadło z 5.260 sztuk w 1990 r. do 4.450 w 1996 r. Mleczność krów jest przeciętna i wynosi 3.500 l. Nieco tylko zmniejszyła się produkcja żywca wołowego, z 465 t. do 390 t. Spadek zanotowano również w pogłowie trzody chlewnej, z ponad 15 tys. sztuk w 1990 r. do 3.300 sztuk w 1996 r. Pogłowie owiec zmniejszyło się bardzo znacznie z 700 sztuk w 1990 r. do 70 w 1996 r. Znacznie wzrosła natomiast liczba hodowanego drobiu z 9 tys. sztuk w 1990 r. do 25 tys. sztuk w 1996 r.

Przemiany te były wynikiem restrukturyzacji PGR. 8 zakładów rolnych zostało przejętych przez AWRSP i dopiero po dwóch latach Agencja wydierżawiła je dziesięciu prywatnym użytkownikom. Z uwagi na postępujące zmiany w rolnictwie gminy, a także na popyt zewnętrzny, należy się spodziewać, że poziom produkcji roślinnej oraz zwierzęcej ulegnie zwiększeniu. Szczególnie silnie będzie rozwijała się hodowla drobiu: indyków, gęsi i kurcząt. Już obecnie jest to istotny kierunek produkcji rolnej w gminie. Będą również postępowały polaryzacja struktury agrarnej: z jednej strony można spodziewać się wzrostu liczby gospodarstw najmniejszych (podziały, następnie przejmowanie ich na funkcji nierolnicze) oraz szybki wzrost liczby gospodarstw dużych i zajmowanego przez nie areалу. Należy spodziewać się również stabilizacji liczby osób pracujących w rolnictwie.

3.6.3. Handel i usługi

Tabela 7. Placówki handlowe i usługowe

Wyszczególnienie	Liczba zakładów		Liczba zatrudnionych	
	1990	1995	1990	1995
Ogółem, w tym:	37	123	59	155
usługi komunalne	1	1	10	20
naprawy sprzętu AGD	1	-	2	-
Rzemiosło	16	24	22	30
Handel	19	98	25	105
inne	.	.	.	.

W gminie Zalewo są dostępne typowe usługi - działają zakłady: szewski, fryzjerski, blacharski, wulkanizacyjny. Funkcjonują niewielkie firmy transportowe, budowlane. Udzielane są noclegi. Ogólnie jednak usługi są słabo rozwinięte. Mimo dość szybkiego wzrostu, zatrudnienie w tej dziedzinie osiągnęło raptem 155 osób, co jest wielkością bardzo niską. Ponadto, usługi te mają charakter tradycyjny, są to przede wszystkim przedsiębiorstwa

jednoosobowe. Handel to także małe placówki, na ogół jednoosobowe o bardzo niskim standardzie. Większość placówek handlowych to przedsiębiorstwa prywatne, niemniej zachowała się gminna spółdzielnia, która dysponuje najlepiej rozwiniętą w gminie siecią placówek usługowych i handlowych.

3.6.4. Turystyka

Infrastruktura turystyczna w gminie jest słabo rozwinięta. Brak jest stowarzyszenia turystycznego, jak również biura organizującego ruch turystyczny. W gminie istnieje kilka kwater prywatnych, najwięcej nad Jeziorakiem, w Matytach.

Na terenie gminy jest zarejestrowanych 6 obiektów noclegowych, położonych nad jeziorem Jeziorak oraz w Zalewie. Na wyspie Bukowiec, w miejscowości Wieprz, znajduje się ok. 50 zabudowanych działek letniskowych oraz pole namiotowe. Właścicielem wyspy jest NSZZ Pracowników zakładów ABB Zamech w Elblągu. W sezonie na tym terenie przebywa ok. 6.000 wypoczywających osób. Ponadto, nad jeziorem tym jest zlokalizowanych kilka prywatnych pensjonatów o zróżnicowanym standardzie (pensjonaty z pełnym wyposażeniem sanitarnym, miejsca noclegowe z wspólną łazienką, domki kempingowe). Najwyższy standard reprezentuje pensjonat w miejscowości Matyty, z 22 miejscami noclegowymi w pokojach 2- i 3-osobowych, z łazienkami. Z pensjonatu tego korzysta ok. 800 osób rocznie.

Ok. 30 domków letniskowych zostało zbudowanych w miejscowości Urowo-Murawki na jeziorem Gil Wielki, na terenie przewidzianym do zabudowy letniskowej, na którym stale kupowane są nowe działki.

W gminie są dwa zarejestrowane prywatne pola namiotowe (w miejscowościach Krupówka i Skitławki). Ponadto, istnieją nie zarejestrowane pola namiotowe w miejscowościach Wieprz, Pomielin, Skitławki. W gminie istnieje także prywatne pole namiotowe powstałe na terenie prywatnym zakupionym przez kilkunastu współwłaścicieli głównie ze Śląska, zamknięte dla osób postronnych.

Nad jeziorami działa 8 kąpielisk nie strzeżonych, kilka przystani dla żaglówek, miejsce do wodowania łodzi.

W ostatnim okresie obserwuje się rosnące zainteresowanie rolników usługami agroturystycznymi.

Ogółem na terenie gminy przebywa łącznie w sezonie ok. 17-18 tys. osób, z czego ok. 11,5 tys. w zarejestrowanych obiektach turystycznych, a reszta „na dziko”. Liczby te świadczą o znacznym potencjale turystycznym gminy, które nie jest jednak w wystarczającym stopniu zagospodarowany, a więc który nie przynosi wystarczających korzyści ekonomicznych zarówno dla mieszkańców gminy, jak i dla jej budżetu.

Istotnym ograniczeniem dalszego rozwoju funkcji turystycznych gminy jest niska jakość bazy turystycznej oraz zły stan dróg dojazdowych. Nieskuteczna jest także promocja, a możliwości stworzone przez fakt założenia związku „Jeziorak” są słabo wykorzystane.

4. Finanse gminy

Na tle innych gmin Zalewo znajduje się w relatywnie gorszej sytuacji. W 1996 r. średnie dochody na mieszkańca wynosiły 193,55 zł. Natomiast przeciętnie wydatki w województwie w gminach miejsko-wiejskich odpowiednio 278zł, a w Polsce 190 zł. Tak więc gmina Zalewo należy do gmin relatywnie mniej zasobnych tak w skali kraju, jak i w skali województwa olsztyńskiego.

Struktura dochodów gminy przedstawia się następująco:

Tabela 8. Dochody gminy Zalewo, tys. zł

Lata	Dochody ogółem	Dochody własne		Subwencje	Dotacje na zadania zlecone	Środki pozyskane, darowizny
		ogółem	bez udziałów			
1991	686	383	237	75	73	121
1992	1262	787	437	87	170	212
1993	1474	1205	647	42	227	47
1994	2382	1566	769	58	474	284
1995	2872	2097	1062	72	533	172
1996	5612	2593	1402	1993	655	370
1997 *	6223	2995	1713	2317	659	-

*plan

Podatki i opłaty od osób fizycznych i prawnych stanowią 47,6% dochodów własnych, udziały w dochodach stanowiących dochód budżetu państwa 43,4%, a dochody z majątku gminy 4,4% dochodów własnych gminy.

W strukturze wydatków gminy niewielki udział mają inwestycje. Udział ten w 1996 r. wyniósł jedynie 20%.

Skumulowane nakłady inwestycyjne gminy Zalewo w latach 1990-1996 wyniosły 4.425 tys. zł i zostały przeznaczone na następujące cele: budowa kolektorów sanitarnych, oczyszczalni ścieków, zakup automatycznej centrali telefonicznej.

Gmina w latach 1991-1993 uzyskała 200 tys. PLN z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska oraz 430 tys. zł z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska na budowę oczyszczalni ścieków i kanalizacji ściekowej.

Funkcjonalne ujęcie budżetu gminy prowadzi do wniosku, że działem przynoszącym największą część dochodów własnych jest rolnictwo, z którego gmina czerpie dochody w formie podatku rolnego od osób fizycznych i prawnych, oraz przemysł.

W planach inwestycyjnych władz gminy leżą następujące przedsięwzięcia:

- partycypacja w kosztach budowy międzykomunalnego wysypiska odpadów stałych (w ramach związku „Czyste Środowisko”);
- uzbrajanie terenów przeznaczanych na cele rekreacyjne i turystyczne. Przewiduje się następującą kolejność podejmowanych prac: Wieprz (36 ha); Skitławki (12 ha); Polajny (8 ha). Tereny w Wieprzu, obecnie w zasobach AWRSP, zostaną wydzielone ze sprzedaży (podobnie jak i inne tereny przyjeziorne);
- opracowanie planu zagospodarowania dla miejscowości Murawki, przeznaczającego tereny (prywatne) na funkcje turystyczne. W wyniku tego zabiegu gmina uzyska dwie działki o powierzchni łącznej ok. 3 ha. Przewiduje się wydzielenie jednej dużej działki na cele kempingu;
- rozbudowa szkoły i budowa sali gimnastycznej w Borecznie;
- budowa lokalnej ciepłowni dla Zalewa;
- budowa wodociągów do pozostałych miejscowości wiejskich (w następującej kolejności: Boreczno, Śliwa, Duba, Huta Wielka, Witoszewo, Jerzwałd, Matyty, Kupin, Mozgowo, Mazanki) oraz budowa lokalnych oczyszczalni wiejskich w Murawkach i podłączenie miejscowości Półwieś do oczyszczalni miejskiej;
- rozwijanie komunalnego budownictwa mieszkaniowego, co nie jest jeszcze wystarczająco sprecyzowane;
- utwardzanie dróg gminnych, których nie będzie można pokryć asfaltem z powodu braku wystarczających środków;
- zagospodarowanie terenów w celu urządzania kąpielisk i plaż publicznych.

Zwiększenie dochodów gminy może być uzyskane dzięki zwiększeniu liczby podmiotów gospodarczych, w tym zaś szczególnie w turystyce. Racjonalizację wydatków można uzyskać dzięki ograniczaniu wydatków na cele socjalne oraz poddanie niektórych wydatków inwestycyjnych ścisłemu rachunkowi ekonomicznemu.

6. Aktywność społeczności lokalnej

Społeczność gminy Zalewo wykazuje nieznaczny stopień aktywności. Mieszkańcy przejawiają postawy roszczeniowe, domagając się od władz kolejnych inwestycji komunalnych. Przy okazji realizacji tych inwestycji komunalnych, w których mieszkańcy partycypują jedynie w 10-15% kosztów, są zawiązywane są społeczne komitety, np. telefonizacji czy zwodociągowania wsi.

Burmistrz w gminie Zalewo zmienił się w 1995 r. - poprzedni burmistrz pełnił władzę w gminie przez 13 lat. W samorządzie miasto-gminy Zalewo nie ma podziałów politycznych.

III. STRATEGIA ROZWOJU Gminy Zalewo

1. Mocne strony (*atuty*) gminy - możliwości ich wykorzystania

Zalewo ma dość istotny potencjał rozwoju, który jednak jest dość trudno uruchomić.

- ◆ Istniejący przemysł ma niezłe perspektywy rozwoju, co wynika z zaradności i umiejętności osób kierujących zakładami. Na podkreślenie zasługuje wykorzystywanie nisz popytu nawet w skali międzynarodowej przez niektóre zakłady, jak również tworzenie się kompleksów produkcyjnych w sektorze agrobiznesu. Wspomaganie przez władze gminy progresywnych przedsiębiorstw, a także tych dziedzin gospodarki, które mają silne lokalne efekty mnożnikowe, może stać się bardzo efektywnym kierunkiem działań na rzecz rozwoju gminy Zalewo.
- ◆ Rezerwy tkwiące w rolnictwie są dość trudne do uruchomienia z uwagi na „ciasny” rynek w obu tych dziedzinach gospodarki i na konieczność znacznych inwestycji. Rodzący się kompleks paszowo-hodowlany może stać się wiodącym ogniwem gospodarki żywnościowej gminy.
- ◆ Korzystnym czynnikiem są zasoby turystyczne gminy, skoncentrowane w jej południowej części (Jezioro Jeziorak). Ich wykorzystanie powinno dokonywać się w porozumieniu i we współpracy z innymi gminami leżącymi wokół Jezioraka. Infrastruktura turystyczna jest jednak w gminie Zalewo dość słabo rozwinięta. Rozwojowi turystyki na obszarze gminy będą sprzyjać inwestycje proekologiczne, które powinny być podjęte przez samorząd, w tym głównie skanalizowanie miejscowości wokół Jezioraka i oczyszczenie ścieków. Rezerwy tkwiące w turystyce, w której to dziedzinie potencjał gminy jest stosunkowo najsłabiej wykorzystany, wydają się stosunkowo najłatwiejsze do uruchomienia.

2. Słabe strony gminy (*bariery rozwoju*) - możliwości ograniczania niekorzystnych czynników

- ↳ Barierą ograniczającą rozwój gminy jest słabe zagospodarowanie turystyczne, nie pozwalające na pełne wykorzystanie potencjału przyrodniczego gminy. Dotyczy to zarówno standardu miejsc noclegowych, jak i ich liczby, jak również niskiego stopnia zorganizowania wypoczynku kempingowo-biwakowego.
- ↳ Niepełne wykorzystanie potencjału turystycznego wynika również z niewystarczającej promocji walorów turystycznych gminy. W gminie nie działa biuro turystyczne, ofiarodawcy kwater nie zgłaszają swoich miejsc w sieciach informacyjnych biur turystycznych. Związek międzygminny „Jeziorak” nie wydaje się wykorzystywać wszystkich możliwości tkwiących we współpracy międzygminnej na rzecz rozwoju i promocji turystyki.
- ↳ Barierą jest stan dróg, utrudniający dostęp do niektórych miejscowości rekreacyjnych. Należy powtórnie rozpatrzyć możliwość budowy dróg asfaltowych, przynajmniej do najbardziej uczęszczanych miejsc, bowiem droga jedynie utwardzona będzie wymagała remontu w bardzo nieodległej przyszłości, a nawet po wykonaniu tego remontu jej standard będzie stosunkowo niski. Łatwość dojazdu jest jednym z najważniejszych elementów atrakcyjności turystycznej, i radykalna, a nie tylko połowiczna, poprawa dostępności walorów turystycznych jest jednym z najskuteczniejszych sposobów uzyskiwania z nich korzyści gospodarczych.
- ↳ Infrastruktura instytucjonalna wydaje się być jedną z silniejszych barier rozwoju gminy Zalewo. Dotyczy to zarówno turystycznej promocji gminy, jak i przyciągania potencjalnych inwestorów. W gminie nie ma związku przedsiębiorców, a ich wzajemne kontakty są dość słabe. Potencjał przemysłowy gminy zasługuje na to, by miejscowi producenci koordynowali swoje działania oraz by ściśle współpracowali z władzami samorządowymi. Można również postulować aktywne włączenie się lokalnych przedstawicieli biznesu do Iławskiej Izby Gospodarczej.

- ✧ Istotną barierą gminy Zalewo jest stosunkowo mały wysiłek inwestycyjny, przy jednoczesnym znacznym obciążeniu socjalnym. Przeznaczanie jedynie jednej piątej wydatków na inwestycje - przy tak znacznych potrzebach - nie doprowadzi do szybkiej poprawy sytuacji w gminie. Należy dążyć, w miarę możliwości, do przesuwania środków ze sfery socjalnej na rzecz inwestycji, w tym także inwestycji społecznych (budowa ośrodka zdrowia, budowa nowej, większej sali gimnastycznej w szkole w Zalewie).
- ✧ Niskie kwalifikacje miejscowej siły roboczej - mimo istnienia w gminie bezrobocia - nie pozwalają na dynamiczny rozwój przemysłu.

3. Pole możliwości rozwoju gminy (wybory konieczne i alternatywne)

Pole możliwości rozwoju gminy jest stosunkowo niemałe, a kierunki tego rozwoju to:

- dalszy rozwój przemysłu (szczególnie przemysłu rolno-spożywczego), jego unowocześnienie i restrukturyzacja, integracja lokalna tam, gdzie jest to możliwe;
- wykorzystywanie miejscowego potencjału przyrodniczego i rozwój turystyki, rekreacji osadnictwa letniskowego i stałego osadnictwa osób „uciekających” do miast;
- rozwój agrokompleksu wokół hodowli drobiu (produkcja roślinna-pasze-hodowla-przetwórstwo).

Gmina Zalewo może bardzo dużo skorzystać na intensyfikacji współpracy w zakresie promocji i organizacji turystyki z miastem Iława. Związek „Jeziorak” powinien odegrać istotną rolę w pełniejszym wykorzystaniu potencjału turystycznego Zalewa, gmina ta bowiem może korzystać z turystycznego potencjału Iławy jako „bramy” dla całego kompleksu turystycznego skupionego wokół Jeziora. Przyciągnięcie nowych turystów do jeziora będzie możliwe dzięki intensyfikacji współdziałania gmin wchodzących do związku w sferze organizacji i promocji wypoczynku na tym obszarze. Intensyfikacja działania związku jest jednym z najbardziej efektywnych - bo w zasadzie bezinwestycyjnych - sposobów na pełniejsze wykorzystanie potencjału turystycznego miasta. Być może pomocne mogą być doświadczenia Konsorcjum „Turystyczna Szóstka” działającego w Kotlinie Kłodzkiej (z siedzibą w Szczytnie).

Związek powinien promować Jeziorak oraz dwie otaczające go gminy, a także prowadzić punkty informacji i obsługi turystów. Promocja obszaru powinna być dobrze zinstytucjonalizowana. Wspólny folder z mapką informowałby o atrakcjach i możliwościach ich wykorzystania. Sieć punktów informacji turystycznej dysponowałaby danymi o wolnych miejscach na kempingach, hotelach, przystaniach łodzi. Na każdym kempingu i w każdym hotelu powinny być dostępne informacje o imprezach organizowanych w Iławie, o znajdujących się tam restauracjach i klubach. Włączenie informacji o związku i jego możliwościach do sieci biur turystycznych przyciągnęłoby nowych turystów. Możliwości wzajemnego wspomagania wysiłków na rzecz wspólnego rozwoju turystyki i osiąganiu z niej korzyści są w zasadzie nieograniczone - liczy się właśnie pomysł i jego konsekwentna realizacja. Skoncentrowanie wysiłku trzech gmin na wspólnym turystycznym zagospodarowaniu jeziora przyniosłoby w ciągu ośmiu, dziesięciu lat nie tylko znaczny wzrost dochodów gmin, ale także liczne efekty mnożnikowe w postaci poprawy warunków życia ludności znajdującej zatrudnienie w usługach turystycznych i korzystających z cywilizacyjnych udogodnień takich jak wodociąg, kanalizacja, gaz i telefon.

Należy pogłębiać turystyczne funkcje gminy, wykorzystując jej zasoby przyrodnicze, stwarzające dobre warunki do wypoczynku i rekreacji. Dzięki lepszej promocji walorów gminy należy starać się przyciągnąć kapitał, który mógłby zaangażować się w tworzenie kolejnych miejsc noclegowych i gastronomicznych. Istniejącą bazę wypoczynkową należy łączyć z sieciami biur turystycznych, co może pozwolić na przedłużenie sezonu oraz na zwiększenie liczby gości.

Istotnym elementem gospodarki turystycznej gminy jest uporządkowanie sytuacji wokół jeziora Jeziorak. Jest to zadanie trudne, z uwagi na ograniczenia wynikające obowiązującego ustawodawstwa, nie pozwalającego na ingerencję w pas 100 m od brzegu. Zadaniem władz gminy powinno być dążenie do uzyskania zgody na wydzielenie pewnych części brzegu jeziora na potrzeby turystyczno-rekreacyjne wszędzie tam, gdzie nie zakłóca to równowagi ekologicznej, a gdzie byłoby to istotne dla poprawienia sposobu korzystania z zasobów rekreacyjnych. Można dowieść, że takie wydzielenie spod rygorystycznie rozumianych ograniczeń niektórych części brzegu może wręcz sprzyjać środowisku, ponieważ może to pozwolić na „ucywilizowanie” wielu dzikich kempingów i pól

namiotowych, które obecnie i tak istnieją, lecz z powodu owych ograniczeń nie mogą korzystać z urządzeń sanitarnych.

Ważnym kierunkiem zwiększania korzyści z turystyki byłoby nawiązanie ściślejszych kontaktów z dysponentami zakładowej bazy wypoczynkowej (ABB), która obecnie działa na zasadach pewnej eksterytorialności. Władze gminy mogłyby prawdopodobnie uzyskać pewne wsparcie dla swoich poczynań zmierzających do rozwoju turystyki i rekreacji od tak silnej i nowoczesnej korporacji transnarodowej (uznawanej za najbardziej postępową korporację w świecie).

Osadnictwo letniskowe i stałe osadnictwo osób przenoszących się (w większości przypadków osób starszych) z wielkich miast może stać się impulsem rozwojowym. Procesy te przyczyniają się do ożywienia rynku budowlanego, są również pewną formą promocji gminy. Nowe osadnictwo stwarza również dodatkowy popyt lokalny. Osadnictwo stałe i letniskowe nie powinno mieć jednak charakteru żywiołowego, a należy starać się o kompleksowe zagospodarowanie terenu, wraz z małą architekturą, siecią usług rekreacyjnych, ogrodzeniem terenu itp.

Wysiłek inwestycyjny gminy powinien być w dalszym ciągu skierowany na tworzenie podstawowej sieci infrastruktury, na uporządkowanie stref przyjeziornych, a także na stwarzanie korzystnych warunków do budowy kolejnych obiektów turystyczno-wypoczynkowych.

Należy wspierać inwestorów prywatnych podejmujących działalność w sektorze turystycznym (miejsca noclegowe, gastronomia, obiekty rekreacyjne i sportowe), jak również poszerzać pola współpracy miejscowych biznesmenów z władzami gminy (są już w tym zakresie interesujące przykłady).

Należy dążyć do zwiększenia udziału mieszkańców w podejmowanych inwestycjach. Nie jest słuszną zasadą, że „każdemu wszystko się należy w sposób bezwarunkowy”. Władze gminy powinny dążyć do uzyskania przyzwolenia na to, że większość inwestycji komunalnych (woda, kanalizacja, ciepło, telefony) jest współfinansowanych przez samych zainteresowanych, i że niektórych przedsięwzięć nie podejmuje się w układzie sieciowym, lecz w drodze inwestycji indywidualnych. W tym ostatnim przypadku to gmina powinna partycypować w kosztach realizacji.

Należy wykorzystywać bliskość miast, w których znajdują się szkoły ponadpodstawowe, oraz bliskość ośrodków akademickich, w celu promowania wykształcenia i zmiany jego niekorzystnej struktury. Można również rozpatrzyć kierunki wspierania działalności szkoleniowej prowadzonej w poszczególnych przedsiębiorstwach.

W rozwoju lokalnym gminy Zalewo niezwykle ważną rolę może odegrać integracja miejscowego środowiska biznesowego, powiązanie go ze środowiskiem Iławy, zacieśnienie współpracy przedsiębiorców (w tym i ABB) a władzami gminy, wykorzystanie szansy ogólnopolskiej promocji gminy, jaką dla może stać się otwarcie ośrodka szkoleniowego nastawionego na szkolenia w zakresie zarządzania.

4. Propozycje działań na rzecz rozwoju gminy

- Zintensyfikowane rozbudowy infrastruktury komunalnej, w tym szczególnie kanalizacji (przyłączanie istniejącej zabudowy, uzbrajanie terenów pod nowe budownictwo i pod zagospodarowanie turystyczne). Należy przyjąć zasadę, że wodociągi są budowane jedynie wtedy, gdy jednocześnie jest rozwiązany problem odprowadzania ścieków - dzięki budowie kanalizacji i przyłączenia jej do oczyszczalni, lub w dzięki budowie indywidualnych oczyszczalni „zagrodowych”. W tym ostatnim przypadku gmina powinna współfinansowanie takich inwestycji podejmowanych przez poszczególne gospodarstwa domowe.
- Trwała poprawa dostępności drogowej wewnątrz gminy, dzięki zaniechaniu podejmowania rozwiązań prowizorycznych (utwardzanie dróg) na rzecz ich asfaltowania.
- Poddanie rewizji rozbudowy kablowej sieci telefonicznej. Należy przeprowadzić rachunek wskazujący na długofalową opłacalność takich inwestycji względem rozwiązań konkurencyjnych: sieć GSM, przystawki radiowe itp.
- Przeprowadzenie rachunku opłacalności budowy lokalnej ciepłowni dla Zalewa. Być może bardziej opłacalne byłoby nawet częściowe współfinansowanie inwestycji indywidualnych, zmierzających do racjonalizacji urządzeń grzewczych w poszczególnych budynkach (np. instalowanie palenisk olejowych). Decyzja o podjęciu

takiej inwestycji powinna być bardzo dobrze umotywowana ekonomicznie, przy zastosowaniu rachunku długookresowego.

- Prowadzenie usilnej promocji walorów turystycznych gminy, tak w odniesieniu do samych turystów, jak i w odniesieniu do kapitału, który może inwestować w sektor turystyczny. W tym celu władze gminy powinny dążyć do zintensyfikowania działalności Związku „Jeziorak” jako najskuteczniejszego kanału promocji i uzyskania efektów mnożnikowych dzięki skorzystaniu z potencjału także sąsiadów.
- Prowadzenie promocji możliwości rozwoju budownictwa mieszkaniowego, lecz w formie zorganizowanej i uporządkowanej. Gmina w tym celu powinna rozpatrzyć podjęcie niektórych funkcji „deweloperskich”, tzn. pozyskiwanie terenu, jego uzbrajanie, precyzowanie warunków zabudowy - a następnie promowanie możliwości budowy wśród prawdziwych deweloperów i inwestorów.
- Działania na rzecz lepszego zagospodarowania strefy przyjeziornej nad Jeziorakiem dzięki uzyskaniu złagodzenia ograniczeń, wymuszania odpowiedniego standardu estetycznego i sanitarnego podejmowanych przedsięwzięć.
- Podjęcie starań zmierzających do podniesienia kwalifikacji ludności i wykorzystania potencjału młodzieży, w drodze fundowania stypendiów dla najzdolniejszych uczniów w kierunkach kształcenia uznanych za najbardziej potrzebne dla gminy. Najzdolniejsi powinni mieć wsparcie gminy w korzystaniu z internatów w szkołach średnich i podejmowaniu studiów (w tym ostatnim przypadku należy zapewnić podjęcie pracy w gminie po zakończeniu studiów).

5. Propozycje hierarchizacji zadań

Należy przede wszystkim poszukiwać środków na niezbędne inwestycje przez ograniczenie wydatków na nieracjonalną sieć szkół i pomoc socjalną.

Działalność władz gminy powinna być skoncentrowana na:

1. Promocji mającej na celu przyciągnięcie inwestycji turystycznych z ewentualną pomocą gminy w inwestycje infrastrukturalne.
2. Komasacji osadnictwa. Niezbędna jest aktualizacja planu zagospodarowania przestrzennego gminy wyznaczająca obszary rozwoju osadnictwa i obszary przeznaczone do tzw. „śmierci technicznej”.
3. Dalszej rozbudowie sieci wodociągów, kanalizacji i oczyszczalni w najbardziej atrakcyjnych turystycznie miejscowościach i/lub wsparciu przedsięwzięć podejmowanych w skali indywidualnej w tym zakresie.
4. Poprawie estetyki Zalewa i innych miejscowości m.in. drogą zaangażowania do tych działań mieszkańców (wyjaśnianie celu działań, zachęty np. przez dostarczenie farby czy materiałów do naprawy chodników ogrodzenia itp. ale także stosowanie kar za zaśmiecanie miejscowości).
5. Integracji miejscowego środowiska biznesowego, powiązanie go ze środowiskiem Iławy, zacieśnienie współpracy przedsiębiorców (w tym i ABB) z władzami gminy, wykorzystanie szansy, jaką dla gminy może stać się otwarcie ośrodka szkoleniowego nastawionego na szkolenia w zakresie zarządzania.
6. Wspierania edukacyjnych wysiłków młodzieży - ufundowanie kilku stypendiów dla najlepszych uczniów.
7. Podjęcie starań o uzyskanie zasileń zewnętrznych ze środków pomocowych, funduszy ochrony środowiska itp.
8. Podjęcie działań na rzecz silniejszej integracji mieszkańców miasta i gminy i ich mobilizacji na rzecz wspólnych przedsięwzięć.